

ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ : ทฤษฎีหลักสูตรที่ต้องเร่งสร้าง CURRICULUM IMPLEMENTATION THEORY: A RAPID CALL FOR DEVELOPING CURRICULUM THEORY

วิเชียร อารังโสทธิสกุล^{1*}

Wichian Thamrongsotthisakul^{1*}

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

¹Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, 65000, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: wichianth@hotmail.com

บทคัดย่อ

ทฤษฎีหลักสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรในฐานะเป็นข้อความรู้ที่จะใช้อธิบายคำถามสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตร คุณค่าของการศึกษาทฤษฎีหลักสูตรอยู่ที่คำถามเกี่ยวกับหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องใคร่ครวญทำความเข้าใจคำถามเกี่ยวกับหลักสูตรให้ชัดเจนและมีหลักการ แนวคิดที่มั่นคง เพียงพอก่อนพัฒนาหลักสูตรฉบับเขียน และมีแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้และแนวทางการประเมินหลักสูตรที่ชัดเจนตามความเชื่อของแต่ละกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรของไทยได้ศึกษาทฤษฎีหลักสูตร และใช้หลักการแนวคิดของทฤษฎีหลักสูตรเป็นเวลากว่า 50 ปี พบว่า ทฤษฎีการสร้างหลักสูตรมีจำนวนมากและชัดเจนกว่าทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้และทฤษฎีการประเมินหลักสูตร ส่วนทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้มีจำนวนน้อยมากและยังไม่มี ความชัดเจน ทั้งๆ ที่การนำหลักสูตรไปใช้มีความสำคัญมากต่อประสิทธิผลของหลักสูตร ดังนั้น จึงสมควรที่นักพัฒนาหลักสูตรของไทยควรจะได้ร่วมกันสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ทฤษฎีหลักสูตร ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

Abstract

Curriculum theory is significant for curriculum development as knowledge to explain important questions about itself. The value of curriculum theory studying is placed on questions about curriculum. Curriculum developers need to seriously take consideration about those questions with clear and based on steady and sufficient principles before drafting written curriculum. The guidelines of curriculum implementation and evaluation should be clear accorded to beliefs on each conceptual framework of curriculum development. Thai curriculum developers have been studied curriculum theories and apply principles of curriculum developments for lasting 50 years found that there are many curriculum development theories and them was obviously implemented and evaluated. Whereas curriculum implementation theory is very rare and not clear. Nevertheless, curriculum implementation is so important to the curriculum

effectiveness. Therefore, it is vital for Thai curriculum developers should help together to develop more effective curriculum implementation theory.

Keywords: Curriculum Theory, Curriculum Implementation Theory

บทนำ

ทฤษฎีมีความสำคัญในฐานะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางของการปฏิบัติ โดยเหตุนี้ทฤษฎีและปฏิบัติจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกมิได้ การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีหลักสูตรจะช่วยให้มีความเข้าใจการพัฒนาหลักสูตรอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งและสามารถปฏิบัติงานหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติที่ดีต้องมีทฤษฎี การปฏิบัติที่ไม่มีทฤษฎีย่อมไม่สำเร็จ ทฤษฎีจึงสำคัญที่สุด ทฤษฎีไม่ใช่ถูกสร้างขึ้นวันนี้หรือเมื่อไม่นานมานี้ แต่ทฤษฎีมีการพัฒนาและผ่านการพิสูจน์มาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง หากนำทฤษฎีมาใช้ก็ทุ่นแรงสมอง ไม่ต้องคิดมาก แต่ทฤษฎีทุกอย่างย่อมไม่มีความแน่นอน เปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่า การเปลี่ยนแปลงคือสัจธรรม ทฤษฎีหลักสูตรก็เช่นเดียวกันกับทฤษฎีในศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่ต้องมีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงและผ่านการพิสูจน์มาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายและน่าประหลาดใจที่นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรของไทยยังคงยึดมั่นอยู่กับทฤษฎีหลักสูตรแบบเดิมๆ ในทฤษฎีหลักสูตรที่อ้างอิงกันมานานกว่า 50 ปี ทั้งๆ ที่ในปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบของศาสตร์หลักสูตรของนานาประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ได้มีการพัฒนาทฤษฎีหลักสูตรจำนวนมากเรื่อยมาจากยุคแรกเริ่มจนถึงยุคปัจจุบัน เช่น phenomenological curriculum theory; postmodernism and post structuralism in curriculum theory; autobiographical curriculum theory; aesthetic curriculum theory เป็นต้น การเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาของทฤษฎีหลักสูตรจำนวนมากดังกล่าวข้างต้นเป็นผลมาจากสถานภาพของศาสตร์ด้านหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นศาสตร์แบบสหวิทยาการ และได้รับอิทธิพลทางความคิดจากวงการมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยานั่นเอง

ในบทความเรื่อง วิวัฒนาการทฤษฎีหลักสูตรและกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรทางเลือกโดย Thongthaw (2008, p.112, 113) นักพัฒนาหลักสูตรของไทยผู้เริ่มบุกเบิกสร้างพื้นที่ให้ศาสตร์หลักสูตรตามแนวปฏิรูป (Reconceptualists) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในวงการหลักสูตรของประเทศไทยมีหนังสือ ตำราและเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำว่าหลักสูตร การดำเนินการพัฒนาและสร้างหลักสูตร การประเมินหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่เป็นหนังสือ ตำราและเอกสารที่จัดทำโดยผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรจำนวนมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือและตำราเหล่านี้ล้วนแต่กล่าวถึงความหมายและการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนเสนอแนะวิธีการประเมินและการนำหลักสูตรไปใช้โดยอ้างอิงนักหลักสูตรชาวต่างประเทศในยุคใกล้เคียงกัน และใช้มิติการพัฒนาหลักสูตรคล้ายคลึงกัน ซึ่งนักหลักสูตรเหล่านี้ไม่มีมติการมองความหมายและบทบาทของหลักสูตรต่อการจัดการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แม้จะแตกต่างกันอยู่บ้างแต่ก็ไม่มากนัก ความแตกต่างที่ไม่สู้จะชัดเจนนัก แต่มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่นี้เองทำให้ผู้อ้างอิงมักมองข้ามมิติที่แตกต่าง มุ่งสรุปประเด็นที่สนับสนุนมติการมองตามกระบวนทัศน์และค่านิยมที่ตนยึดถือ ส่งผลให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรที่ยังคงมีกระบวนทัศน์การมองระบบการศึกษาเดียวกันในประเทศไทยให้ความหมายของคำว่าหลักสูตร แนวทางและวิธีการกำหนดเป้าหมายกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การประเมินและใช้หลักสูตรไปในแนวทางเดียวกัน

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนกรที่สำคัญเพราะจะเป็นการนำหลักสูตรที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปปฏิบัติหรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน นับเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมการสอนของครูที่จะเลือกเทคนิควิธีการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอน และตราบได้ที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน

ของครูได้ ก็ต้องถือว่าหลักสูตรยังไม่บรรลุจุดหมาย (Buasri, 1999, p.349) ดังนั้น วิธีการหรือกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร (Dissara, 1992, p.96) แต่ในข้อเท็จจริงแล้วพบว่า สำหรับประเทศไทยแม้ว่าศาสตร์ด้านหลักสูตรจะเริ่มลงหลักปักฐานมาแล้วกว่า 50 ปีแล้วก็ตาม แต่ก็ยังประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การขาดความเข้าใจในศาสตร์ด้านหลักสูตร โดยเฉพาะความหมายของหลักสูตร และกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และขาดความเข้าใจในศาสตร์การสอน ซึ่งเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ในขณะเดียวกันก็พบว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในลักษณะที่เกี่ยวกับการเตรียมการใช้หลักสูตร แนวทางการใช้หลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร การใช้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ปัจจัยที่ส่งผลหรือตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตร มีจำนวนน้อยมาก ลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ที่ได้รับความนิยมมาก คือ การวิจัยสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร (Srisa-ard, 2003, pp.135-140)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ดูเหมือนว่าวงการศาสตร์หลักสูตรของไทยมีสถานภาพที่เห็นได้ชัดเจน 2 ประการ คือ ประการแรก นักพัฒนาหลักสูตรของไทยยังใช้ทฤษฎีหลักสูตรแบบดั้งเดิมเป็นหลักมาโดยตลอด โดยเฉพาะทฤษฎีหลักสูตรในยุคแรกเริ่ม ซึ่งเป็นยุคที่มีกระบวนการที่ค้นมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร จนกลายเป็นทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรคลาสสิกหรือทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรแบบธรรมเนียมนิยม ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949) และทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของ Taba (1962) ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วยังมีทฤษฎีอื่นๆ ที่สามารถจะนำมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และประการที่สองพบว่าทฤษฎีหลักสูตรที่นักพัฒนาหลักสูตรของไทยคุ้นชินและใช้เพียงกรอบเดียวตลอดมานั้น จัดว่าเป็นทฤษฎีการสร้างหลักสูตรซึ่งมีจำนวนมากและชัดเจนกว่าทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้และทฤษฎีการประเมินหลักสูตร ส่วนทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้มีจำนวนน้อยมากและยังไม่มีชัดเจน ทั้งๆ ที่การนำหลักสูตรไปใช้มีความสำคัญมากต่อประสิทธิภาพของหลักสูตร ดังนั้นจึงสมควรที่นักพัฒนาหลักสูตรของไทยควรจะร่วมกันคิดหาหนทางในการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนเขียนบทความนี้เพื่อพยายามแสดงให้เห็นความเป็นไปได้ของการสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางการศึกษาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ในศตวรรษที่ 21 สังคมโลกอยู่ในยุค “โลกาภิวัตน์ (Globalization)” ซึ่งหมายถึง การที่ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง เนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศ การวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ผสมกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ในระดับสังคมโลกส่งผลให้ทุกประเทศต้องเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง นานาอารยะประเทศจึงใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศเพื่อเตรียมพลเมืองให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงต่อการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมโลกยุค “โลกาภิวัตน์”

ปัจจุบันประเทศต่างๆ ทั่วโลกล้วนแล้วแต่ใช้กรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework) ที่ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Learning, 2015) เป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดการศึกษา กรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ หลักการและกรอบความคิดที่เสนอภาพรวมของการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพในคริสต์ศตวรรษที่ 21 กรอบความคิดนี้บูรณาการ 3 องค์ประกอบใหญ่ๆ คือ 1) สารวิชาหลักและหัวข้อสำคัญสำหรับคริสต์ศตวรรษที่ 21 (Key subjects and 21st century themes) 2) ทักษะที่จำเป็นแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation skills) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, media and technology skills) และทักษะชีวิตและการทำงาน (life and career skills) และ 3) ระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (21st Century support system) สถานศึกษา

และครูต้องจัดระบบสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ มาตรฐานและการประเมินการเรียนรู้ (Standards and Assessment of 21st Century Skills) หลักสูตรและการเรียนการสอน (21st Century Curriculum and Instruction) การพัฒนาเชิงวิชาชีพ (21st Century Professional Development) และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (21st Century Learning Environments)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนทั่วประเทศในปีการศึกษา 2553 อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดและมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ด้านหลักสูตรของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เอกลักษณ์เฉพาะที่สำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ 1) หลักสูตรแกนกลางฯ เป็นหลักสูตรเน้นมาตรฐาน (standard-based curriculum) กล่าวคือ เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยในมาตรฐานการเรียนรู้ได้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) หลักสูตรแกนกลางฯ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรมากกว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับใดๆ ที่เคยมีมา โดยให้หน่วยงานทุกภาคส่วนทุกระดับ ทั้งระดับชาติ ท้องถิ่น สถานศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ตลอดจนชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้มากที่สุด ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนทุกฝ่ายจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแกนกลางฯ อย่างลึกซึ้ง มีความตระหนักในความสำคัญของการนำหลักสูตรแกนกลางไปใช้ และมีส่วนร่วมในการสร้าง การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า บริบทสังคมโลกและสังคมไทย ส่งผลให้บริบททางการศึกษาของไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ สังคมโลกยุค “โลกาภิวัตน์” และกรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา และมีอิทธิพลต่อการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดคือการกำหนดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ เป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และจะเห็นได้ว่าอันที่จริงแล้วสมรรถนะสำคัญ 5 ประการนี้มีความคล้ายคลึงกับทักษะที่จำเป็น (ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน) ตามกรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั่นเอง

จากเอกลักษณ์เฉพาะที่สำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สองประการ คือ ประการแรกหลักสูตรแกนกลางฯ เป็นหลักสูตรเน้นมาตรฐาน และประการที่สองหลักสูตรแกนกลางฯ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ทั้งการมีส่วนร่วมในการสร้าง การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร ผู้เขียนจึงขอเสนอขอทบทวนเรื่องนี้ในประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น คือ 1) ทฤษฎี และทฤษฎีหลักสูตร 2) การสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับนักพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษา ครู อาจารย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการสร้างและตรวจสอบทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

ทฤษฎีและทฤษฎีหลักสูตร

1. ทฤษฎีคืออะไร : จุดเริ่มต้นความสับสน

การขึ้นต้นเรื่องด้วยการนิยามความหมายเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย แต่ก็มีความจำเป็นโดยเฉพาะในกรณีที่ความเข้าใจความหมายของคำสำคัญๆ ไม่ตรงกัน คำว่า “ทฤษฎี” และ “ทฤษฎีหลักสูตร” ก็เช่นเดียวกัน

คนเรายังเข้าใจแตกต่างกันซึ่งการเข้าใจที่ต่างกันทำให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติต่างกันไปด้วย อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรหลายคนก็ได้พยายามอธิบายความหมายของคำว่า “ทฤษฎี” ไว้ตั้งแต่เมื่อ 50 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ดังเช่น

Beauchamp (as cited in Utranand, 1987, pp.2-3) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ทฤษฎี” ไว้ 3 แนวทาง คือ ทฤษฎีคือข้อความบอกลักษณะหรือกล่าวเชิงสรุปปรากฏการณ์ต่างๆ (unifying statements) ทฤษฎีคือข้อความที่อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ (universal statements) และทฤษฎีคือข้อความที่ทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ (predictive statements) ต่อมา Utranand (1987, p.3) ได้สรุปคำนิยามของคำว่าทฤษฎีไว้ว่า ทฤษฎีคือข้อความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อสรุปหรืออธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์เหล่านั้น

Kanjanawasee (2004, p.44) ได้สรุปความหมายของคำว่าทฤษฎี ว่า ทฤษฎีเป็นข้อความนัยทั่วไปที่แสดงระบบความสัมพันธ์ระหว่างหลักการหรือมโนทัศน์ที่สามารถใช้ทำความเข้าใจ บรรยาย อธิบาย หรือทำนายปรากฏการณ์เฉพาะต่างๆ ได้อย่างสมเหตุสมผล

Buosonte (2006, p.8) ได้ให้ความหมายของคำว่าทฤษฎี ว่า ทฤษฎี คือ ชุดของข้อความที่มีลักษณะมีความเป็นนัยทั่วไป (Generalization) ที่ประกอบไปด้วยการเชื่อมโยงมโนทัศน์และข้อเสนอเข้าด้วยกัน เข้าด้วยกัน เพื่อทำหน้าที่บรรยาย อธิบาย และทำนายปรากฏการณ์ใดๆ

Khaemmani (2011, p.475) ได้ให้นิยามศัพท์ ทฤษฎีการเรียนรู้ ไว้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) หมายถึง ข้อความที่พรรณนา/อธิบาย/ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการสืบสอบ แสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับศาสตร์แต่ละสาขา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปนัยเป็นหลักหรือกฎการเรียนรู้ย่อยๆ หรือนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ ทฤษฎีโดยทั่วไปมักประกอบด้วยหลักการย่อยๆ หลายหลักการ

Royal Institute of Thailand (2012, p.544) ได้ให้นิยามศัพท์ ทฤษฎี ไว้ในพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ว่า ทฤษฎี หมายถึง ความคิดหรือชุดของความคิดที่ต้องการอธิบาย บรรยาย หรือทำนายปรากฏการณ์หรือหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องมีการพิสูจน์

การให้ความหมายของคำว่า “ทฤษฎี” ที่กล่าวถึงข้างต้น นำมาสู่ข้อสังเกตที่น่าสนใจซึ่งแสดงให้เห็นว่านักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรของไทยใช้คำว่า “ทฤษฎี” ในสองความหมายคือ ความหมายแรกเป็นแนวความคิดหรือความเชื่อของคนใดคนหนึ่งซึ่งอาจจะยังไม่มีมีการพิสูจน์เพื่อยืนยันว่าเป็นจริง และในความหมายที่สองเป็นข้อความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อสรุปหรืออธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์เหล่านั้นซึ่งต้องมีการพิสูจน์หรือสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ

สำหรับผู้เขียนเองมีความคิดว่า ทฤษฎีมีเอกลักษณ์เฉพาะอยู่ที่ การต้องใช้ทฤษฎีในการอธิบาย และทำนายปรากฏการณ์เดียวกันกับทฤษฎีนั้น ดังนั้นทฤษฎีต้องสร้างขึ้นอย่างสมเหตุสมผล และต้องมีการพิสูจน์ ทดสอบ ปรับปรุงหรือพัฒนาทฤษฎีที่ดีกว่าขึ้นไปเรื่อยๆ จึงจะทำให้ทฤษฎีนั้นมีความสมบูรณ์ และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสรุปว่า ทฤษฎี คือ ข้อความที่อธิบาย บรรยาย หรือทำนายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการสืบสอบ แสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับศาสตร์สาขานั้นๆ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้และสามารถนำไปนัยเป็นหลักในการปฏิบัติได้

2. ทฤษฎีหลักสูตรคืออะไรกันแน่ : ความสับสนยังไม่หมดสิ้น

นับย้อนกลับไปเมื่อ 50 กว่าปีที่ผ่านมานับตั้งแต่มีการเคลื่อนไหวในการพัฒนาทฤษฎีหลักสูตรตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 Beauchamp (as cited in Utranand, 1987, p.57) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทฤษฎีหลักสูตรยังไม่มีความก้าวหน้าแต่อย่างใด ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีหลักสูตรน้อยมาก เขาสรุปไว้อย่างชัดเจนว่า ในปัจจุบัน (50 กว่าปีที่แล้ว) ยังไม่มีทฤษฎีหลักสูตรปรากฏอยู่เลย ยิ่งไปกว่านั้นในปี ค.ศ. 1982 McCutcheon (as cited in Utranand, 1987, p.57) ในฐานะบรรณาธิการวารสาร Theory Into Practice ประจำฉบับแรกของปีที่ 21 (ในสมัยนั้น) ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีหลักสูตรเขียนบทความเพื่อบ่งบอกสถานภาพของทฤษฎีหลักสูตรก็สรุปได้ว่ายังมีความคิดที่ต่างกันอย่างกว้างขวางอยู่กันอยู่มาก ในขณะที่ประเทศไทย นักพัฒนาหลักสูตรที่ศึกษาทฤษฎีหลักสูตรอย่างจริงจังจากอดีตจวบจนถึงปัจจุบันนั้นมี Utranand (1987) เท่านั้นที่ได้อธิบายสถานภาพของทฤษฎีหลักสูตรไว้เมื่อเกือบ 30 กว่าปีที่แล้วว่า “...ขาดความชัดเจนในเรื่องทฤษฎีของหลักสูตร สาเหตุสำคัญนั้นเนื่องมาจากศาสตร์สาขาหลักสูตรเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของศึกษาศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ประยุกต์ ดังนั้นจึงเกิดความโต้แย้งในเชิงความคิดเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีหลักสูตรในหมู่นักทฤษฎีหลักสูตรด้วยกัน จนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดๆ ในอันที่จะยอมรับร่วมกันสำหรับการพัฒนาทฤษฎีหลักสูตร” (Utranand (1987, p.159)

ผู้เขียนคิดว่า จากสถานภาพของทฤษฎีหลักสูตรที่ได้นำเสนอมาในข้างต้นนั้น ความสับสนที่เกิดขึ้นที่สำคัญคือ เกิดคำถามว่า “ทฤษฎีหลักสูตรคืออะไรกันแน่” คำถามเชิงข้อสังเกตนี้ ยังไม่มีคำตอบที่แน่ชัด เป็นประเด็นที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งต่อไป อย่างไรก็ตาม แนวทางหนึ่งนั้นเราอาจทำได้โดยการวิเคราะห์ตีความความหมายของทฤษฎีหลักสูตร ที่นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยให้ไว้ดังนี้

Royal Institute of Thailand (2012, p.136) ได้นิยามศัพท์ ทฤษฎีหลักสูตร ไว้ในพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ว่า ทฤษฎีหลักสูตร หมายถึง แนวคิด หลักการ และวิธีการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร เช่น ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของฮิลดา ทาบ่า (Hilda Taba) นักการศึกษาชาวอเมริกันซึ่งเชื่อมั่นว่า 1) การคิดสามารถสอนได้ 2) การคิดคือการที่บุคคลเชื่อมโยงความรู้ของตนเข้ากับข้อมูลใหม่ และ 3) กระบวนการคิดพัฒนาเป็นลำดับขั้นจนเป็นหลักการขึ้นมา

Tongaht (2012) ได้ให้ความหมายของทฤษฎีหลักสูตรไว้ในบทความ เรื่อง ทฤษฎีหลักสูตร: พัฒนาการของกรอบแนวคิด ว่า “การเปลี่ยนแปลงของกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ส่งผลให้ทฤษฎีหลักสูตรเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย สำหรับคำว่าทฤษฎีหลักสูตรในที่นี้ หมายถึง ข้อความรู้ที่จะใช้บรรยายหรืออธิบายคำถามสำคัญต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรในทุกๆ ด้าน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการใคร่ครวญในประเด็นสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหลักสูตร”

William Pinar หนึ่งในนักการศึกษาแนวปฏิรูป (Reconceptualists) ได้อธิบายความหมายของ curriculum theory ไว้ในหนังสือ What Is Curriculum Theory? (Pinar, 2004, p.2) ว่า จากคำถามที่ว่า What is curriculum theory? คำตอบสั้นๆ คือ “การศึกษาในลักษณะสหวิทยาการเกี่ยวกับประสบการณ์ทางการศึกษา” แต่ก็มีได้หมายความว่าการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ทางการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการทุกประเภทจะนับว่าเป็นทฤษฎีหลักสูตรและแน่นอนว่าก็มีได้หมายความว่าทฤษฎีหลักสูตรที่มีลักษณะสหวิทยาการทุกประเภทจะสามารถพิจารณาว่าเป็นทฤษฎีหลักสูตรได้ ทฤษฎีหลักสูตรเป็นสาขาวิชาที่มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะที่มีประวัติความเป็นมาเฉพาะ มีสภาพปัจจุบันที่มีความซับซ้อน และอนาคตที่ยังไม่สามารถระบุได้แน่นอน สิ่งที่จะ

มองเห็นภาพของทฤษฎีหลักสูตรที่เป็นสาขาวิชาที่มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะในปัจจุบันนี้คือการได้รับอิทธิพลจากวงการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การให้ความหมายของ “ทฤษฎีหลักสูตร” ก็คล้ายคลึงกับการให้ความหมายของ “ทฤษฎี” กล่าวคือ นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรของไทยใช้คำว่า “ทฤษฎีหลักสูตร” ในสองความหมาย คือ ความหมายแรกเป็นข้อความรู้ แนวคิด หลักการ หรือความเชื่อของคนใดคนหนึ่งที่จะใช้บรรยายหรืออธิบายคำถามสำคัญต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรในทุกๆ ด้านซึ่งอาจจะยังไม่มีมีการพิสูจน์เพื่อยืนยันว่าเป็นจริง เป็นที่น่าสังเกตว่านักการศึกษาและนักหลักสูตรส่วนใหญ่จะให้ความหมายในทำนองนี้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีการให้ความหมาย “ทฤษฎีหลักสูตร” ในลักษณะของ “ศาสตร์หลักสูตร” นั่นเอง และความหมายในลักษณะที่สองของ “ทฤษฎีหลักสูตร” คือ ข้อความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เพื่อสรุปหรืออธิบายหรือทำนายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตรเหล่านั้นซึ่งต้องมีการพิสูจน์หรือสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามความหมายของ “ทฤษฎีหลักสูตร” ในทำนองนี้ยังไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นความหมายของทฤษฎีหลักสูตร ดังนั้นโดยอาศัยความหมายของ “ทฤษฎี” ที่ได้สรุปไว้แล้ว ผู้เขียนจึงสรุปความหมายของ “ทฤษฎีหลักสูตร” ว่า ทฤษฎีหลักสูตร คือ ข้อความที่อธิบายบรรยาย หรือทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการสืบสอบ แสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับศาสตร์ด้านหลักสูตร และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้และสามารถนำไปนิรนัยเป็นหลักในการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักสูตรได้

3. ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรและทฤษฎีวิิศวกรรมหลักสูตร

Beauchamp (as cited in Utranand, 1987, pp.44-47) ได้อธิบายว่า เฉพาะวิชาศึกษาศาสตร์นั้นประกอบด้วยสาขาวิชาหรือทฤษฎีต่างๆ อีกหลายทฤษฎีคือ ทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theories) ทฤษฎีการแนะแนว (Counseling Theories) ทฤษฎีการสอน (Instructional Theories) และทฤษฎีการประเมิน (Evaluation Theories) สำหรับสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนนั้นอาจจะแบ่งทฤษฎีสนับสนุน (Sub-Theories) ออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร (Design Theories) และทฤษฎีวิิศวกรรมหลักสูตร (Engineering Theories)

การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Engineering) หมายถึง การจัดองค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งได้แก่ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียน และการประเมินผล (Zais as cited in Utranand, 1987, p.83)

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรและการจัดรูปแบบหลักสูตร ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรเป็นทฤษฎีสำคัญที่จะทำให้เกิดหลักสูตรขึ้น กล่าวอย่างสั้นที่สุดทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรก็คือ การพัฒนาหลักสูตรนั่นเอง

วิศวกรรมหลักสูตร (Curriculum Engineering) หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่จำเป็นในการทำให้ระบบหลักสูตรเกิดขึ้นในโรงเรียน ระบบหลักสูตร ได้แก่ 1) การสร้างหรือจัดทำหลักสูตร 2) การใช้หลักสูตร และ 3) การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรและการประเมินระบบหลักสูตร (Beauchamp as cited in Utranand, 1987, p.104) กล่าวให้เข้าใจง่าย ก็คือ การวิศวกรรมหลักสูตรคือการบริหารจัดการหลักสูตรในยุคปัจจุบันนั่นเอง

จากทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรและทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตรที่กล่าวถึงข้างต้น นำมาสู่ข้อสังเกตที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรมีจำนวนมากและมีความชัดเจนมากกว่าและทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร เห็นได้จากหัวข้องานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทยเกือบทั้งหมดล้วนเป็นหัวข้อเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร แต่มีหัวข้อเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรจำนวนน้อย

การสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้หรือการใช้หลักสูตรหรือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ (curriculum implementation) เป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่จะช่วยให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาประสบความสำเร็จ

1. ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

Royal Institute of Thailand (2012, p.135) ได้นิยามศัพท์ curriculum implementation การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ คือ การนำหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษาโดยผ่านกระบวนการต่างๆ ได้แก่ การวางแผนการนำไปใช้ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร การจัดหาวัสดุหลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตร สื่อการเรียน งบประมาณ และระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

2. ความหมายของทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

จากความหมายของทฤษฎี และความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ ที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น ผู้เขียนจึงสรุปความหมายของ ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ ได้ว่า ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง ข้อความที่อธิบายบรรยาย หรือทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการนำหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการสืบสอบ แสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับศาสตร์ด้านหลักสูตร และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปนิรนัยเป็นหลักในการนำหลักสูตรไปใช้ได้ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันพบว่าทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้หลักสูตรมีอยู่จำนวนมากแต่ยังไม่มีความชัดเจนเพราะเป็นการวิจัยในเชิงปริมาณใช้วิธีการสำรวจ ทำให้ไม่ได้รายละเอียดของพฤติกรรมการใช้หลักสูตร ในขณะที่ทฤษฎีการบริหารจัดการหลักสูตรและทฤษฎีการส่งเสริมและควบคุมคุณภาพการใช้หลักสูตรนั้นยังมีจำนวนน้อยและขาดความชัดเจน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

3. การสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

ผู้เขียนขอเสนอตัวอย่างการสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ โดยอาศัยการวิเคราะห์เอกสารแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ มาประกอบกันเป็นทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ และอาศัยตัวอย่างการพัฒนาทฤษฎีจาก “การประเมินนเรศวร” ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎี รูปแบบ และแนวทางการประเมิน (Buosonte, 2006) การนำเสนอตัวอย่างการสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ในบทความนี้เป็นเพียงทฤษฎีอ่อนที่ยังมิได้มีการนำไปใช้ในเชิงประจักษ์ ผู้เขียนมุ่งหวังให้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีหลักสูตร สำหรับนักพัฒนาหลักสูตรของไทย และหวังว่าจะก่อให้เกิดการวิพากษ์ การสร้างและการนำทฤษฎีไปใช้ต่อไป สาระในการสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้

4. องค์ประกอบของทฤษฎี

ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ (หรือทฤษฎีใดๆ ก็ตาม) ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ 1) มโนทัศน์ (concept) และ 2) ข้อเสนอ (proposition) (Kanjawasee, 2004, pp.49-50; Buosonte, 2012, pp.233-234)

4.1 มโนทัศน์ คือภาพหรือความคิดในสมองที่เป็นตัวแทนหรือแสดงถึงคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตได้ มโนทัศน์เป็นตัวสื่อสารความคิดของมนุษย์ ทำให้เราเกิดการรับรู้ความหมายของสิ่งต่างๆ สามารถจำแนกประเภท ตีความหมาย และจัดโครงสร้างของปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ มนุษย์สร้างมโนทัศน์จากการสังเกตปรากฏการณ์ จากความหมายและลักษณะของมโนทัศน์ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้จะต้องมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ด้วยเสมอ

4.2 ข้อเสนอ คำว่า “ข้อเสนอ” ตรงกับคำว่า “proposition” มีชื่อเรียกหลายคำ เช่น “หลักการ” “ประพจน์” และ “สัจพจน์” ข้อเสนอคือข้อความที่แสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ในสถานการณ์ทั่วไป ด้วยเหตุนี้ในทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้จึงต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ขึ้นเป็นข้อเสนอของการนำหลักสูตรไปใช้ด้วยเสมอ

5. ขั้นตอนการสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

ทฤษฎีเริ่มต้นจากการสังเกตข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data) ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งมาอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะเวลาจนกระทั่งสามารถทำความเข้าใจและสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตได้

Fawcett and Downs (as cited in Kanjanawasee, 2004, pp.49-50; Buosonte, 2012, pp.234-235) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างทฤษฎี แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ระบุมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี 2) นิยามมโนทัศน์ 3) สร้างข้อเสนอ 4) จัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอ และ 5) สร้างแผนผังของทฤษฎี ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นการนำหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้เพราะว่ายังมีปัญหายุ่งยากอยู่มาก เนื่องจากต้องเปลี่ยนแปลงทั้งประเทศ ในขณะที่การนำหลักสูตรระดับอุดมศึกษาไปใช้ไม่ยุ่งยากมากนักเพราะการเปลี่ยนแปลงมักจำกัดเฉพาะคณะวิชาหรือภาควิชาเท่านั้น จากขั้นตอนการสร้างทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงได้เสนอตัวอย่างหรือแนวทางในการสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้โดยใช้หลักการสร้างทฤษฎีเชิงประจักษ์ 5 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ Fawcett และ Downs ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระบุมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี มโนทัศน์สำคัญที่ใช้และเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย มโนทัศน์ 2 กลุ่ม คือ **มโนทัศน์ด้านศาสตร์หลักสูตร** ประกอบด้วย 1) หลักสูตร (Curriculum) และ 2) หลักสูตรสถานศึกษา (School Curriculum) และ **มโนทัศน์ด้านศาสตร์การสอน** ประกอบด้วย 1) ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) 2) หลักการเรียนรู้ (Learning Principle) 3) ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) และ 4) การคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection)

ขั้นตอนที่ 2 นิยามมโนทัศน์ ผู้เขียนได้นิยามมโนทัศน์ที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 1 ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ได้วางแผนและเขียนขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2. หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ได้วางแผนและเขียนขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างตามบริบทของสถานศึกษา ประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ หมายถึง ข้อความที่พรรณนา/อธิบาย/บรรยาย/ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับศาสตร์แต่ละสาขา และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปนรณัยเป็นหลักหรือกฎการเรียนรู้ย่อยๆ หรือนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ ทฤษฎีโดยทั่วไปมักประกอบด้วยหลักการย่อยๆ หลายหลักการ (Khaemmani, 2011, p.475)

4. หลักการเรียนรู้ หมายถึง ข้อความย่อยๆ ที่อธิบาย บรรยาย หรือทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการสืบสอบ

แสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับศาสตร์แต่ละสาขา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้ในจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ หลักการเรียนรู้หลายๆ หลักการ อาจนำไปสู่การสร้างทฤษฎีการเรียนรู้ได้ (Khaemmani, 2011, p.475)

5. ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ หมายถึง การรวมกลุ่มกันของครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการถอดบทเรียน (After Action Review) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

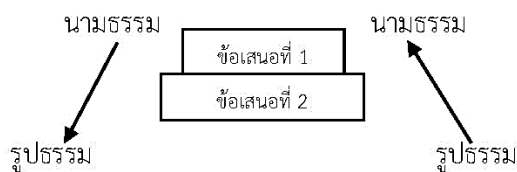
6. การคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ หมายถึง การคิดเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ และการกระทำของตนและผู้อื่นในสถานการณ์และบริบทต่างๆ โดยมีการย้อนคิด วิเคราะห์ พิจารณาตรวจสอบหาเหตุผล ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ในประเด็นต่างๆ ทางด้านสังคม กฎหมาย การเมือง วัฒนธรรม บริบทและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ในทางการศึกษา การพัฒนาครูอาจารย์ให้สามารถคิดไตร่ตรองในการปฏิบัติงานของตน ทั้งในด้านการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน การใช้สื่อและเทคโนโลยี การวัดและประเมินผล รวมไปถึงการดูแลและแก้ปัญหาผู้เรียน สามารถช่วยให้ครูอาจารย์เกิดความรู้ความเข้าใจในความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนซึ่งนำไปสู่การพัฒนาตนเองและการปรับปรุงพัฒนาการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ลอกเลียนแบบการสอนของผู้อื่นอย่างไร้เหตุผล นอกจากนั้น การคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการสร้างความรู้เชิงวิชาการซึ่งนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาชีพด้วย (Royal Institute of Thailand, 2015, pp.422-424)

ขั้นตอนที่ 3 สร้างข้อเสนอ หลังจากให้นิยามโมโนทัศน์แล้วก็เชื่อมโยงมโนทัศน์ทั้งหลายเข้าด้วยกันเป็น “ข้อเสนอ” ผู้เขียนได้สร้างข้อเสนอดังนี้

ข้อเสนอที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ต้องมีความเข้าใจ (Understanding) ในมโนทัศน์ด้านศาสตร์หลักสูตร และมโนทัศน์ด้านศาสตร์การสอนอย่างลึกซึ้ง ถ่องแท้ และมีความตระหนัก (Awareness) ถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาในฐานะมวลประสบการณ์ที่ได้วางแผนและเขียนขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา ประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และตระหนักในความสำคัญของศาสตร์การสอนในฐานะของวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุจุดหมาย

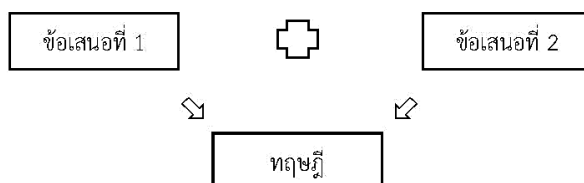
ข้อเสนอที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้ การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูเพื่อให้มีความเข้าใจในมโนทัศน์ด้านศาสตร์หลักสูตรและมโนทัศน์ด้านศาสตร์การสอนอย่างลึกซึ้ง ถ่องแท้ และมีความตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาและตระหนักในความสำคัญของศาสตร์การสอนในฐานะของวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุจุดหมาย สามารถดำเนินการโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพภายในและหรือภายนอกสถานศึกษาและต้องมุ่งพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้มีความสามารถในการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ในศาสตร์หลักสูตรและศาสตร์การสอน และมีความสามารถในการสอน

ขั้นตอนที่ 4 จัดลำดับเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอ จากข้อเสนอทั้ง 2 ข้อนั้น ผู้เขียนได้จัดเสนอเรียงลำดับจากข้อเสนอที่มีลักษณะเป็นนามธรรมสู่ธรรมซึ่งเขียนแสดงได้ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพ 1 แสดงลำดับความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอ

ขั้นตอนที่ 5 สร้างแผนผังทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้เกิดจากการเชื่อมโยงจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอทั้ง 2 ข้อ ตามแผนผังในภาพประกอบที่ 2 ดังนี้

ภาพ 2 แผนผังแสดงการเชื่อมโยงระหว่างข้อเสนอที่ 1-2 เพื่อสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับนักพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษา ครู อาจารย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการสร้าง และตรวจสอบทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้อ่านคงเข้าใจสภาพปัญหาและสาเหตุเกี่ยวกับหลักสูตรในประเทศไทย ตั้งแต่การสร้าง การใช้ และการประเมิน โดยเฉพาะปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ที่เกิดขึ้นตลอดมานับตั้งแต่ศาสตร์ด้านหลักสูตรได้เริ่มลงหลักปักฐานมาแล้วกว่า 50 ปี จนถึงปัจจุบัน ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ ที่ผู้เขียนนำเสนอในข้างต้นนั้น ยังไม่ถือว่าเป็นทฤษฎีที่สมบูรณ์ แต่เป็นเพียงแนวทางในการเริ่มต้นพัฒนาทฤษฎีเท่านั้น การพัฒนาทฤษฎีนี้ให้สมบูรณ์จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของนักพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษา ครู อาจารย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสร้าง พิสูจน์ ทดสอบและปรับปรุงโดยใช้วิธีการที่สำคัญ ดังนี้

1. นักพัฒนาหลักสูตรเป็นบุคคลสำคัญในการบุกเบิกสร้างความรู้ในศาสตร์ด้านหลักสูตร ดังนั้นนักพัฒนาหลักสูตรพึงเปิดใจกว้างในการศึกษาทฤษฎีหลักสูตร โดยเฉพาะทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ที่แตกต่างไปจากความคิดของตน และเปิดโอกาสให้ตนเองได้มีประสบการณ์ที่แตกต่างออกไป ด้วยการศึกษา วิจัย เพื่อสร้าง และทดสอบทฤษฎีหลักสูตรใหม่ๆ ซึ่งอาจนำไปสู่ทางเลือกใหม่ และท้ายที่สุดอาจเป็นผู้สร้างทฤษฎีหลักสูตรก็เป็นได้
2. สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขาทฤษฎีหลักสูตรและการสอนทำวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ในหัวข้อที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขาบริหารการศึกษาควรทำวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ในหัวข้อที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตร ให้เพิ่มมากขึ้น
3. สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขาทฤษฎีหลักสูตรและการสอน ควรนำทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ที่นักพัฒนาหลักสูตรหรือนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขาทฤษฎีหลักสูตรและการสอนได้สร้างขึ้น มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ไตร่ตรอง สะท้อนคิด และประเมินทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีข้อจำกัดหรือควรปรับปรุง

แก้ไขอย่างไร นับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงเพื่อพัฒนาทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ และเป็นการขยายพรมแดนของศาสตร์ด้านหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. หน่วยงานส่วนกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ควรนำทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ที่นักพัฒนาหลักสูตรหรือนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาหลักสูตรและการสอนได้สร้างขึ้นมาใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตร จะช่วยให้ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ได้รับการทดสอบอย่างดีในแง่ความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำทฤษฎีไปใช้ในสถานการณ์จริง การทำเช่นนี้นับเป็นส่วนสำคัญสำหรับการทดสอบเพื่อสนับสนุนหรือหักล้างทฤษฎี

บทสรุป

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2544 - 2559 เป็นเวลาเกือบ 2 ทศวรรษแล้วที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นที่นำตระหนักและกังวลเป็นอย่างยิ่งที่พบว่าปัญหาสำคัญที่สุดของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและระดับท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจ และความมั่นใจในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ สภาพปัญหานี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบ ทั้งนักพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครู ศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานต้นสังกัดทั้งระดับชาติและท้องถิ่นได้หันมาไตร่ตรองทบทวนแนวทางการใช้หลักสูตรและสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเหมาะสมสอดคล้องกับเอกลักษณ์เฉพาะของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กล่าวให้ถึงที่สุด ในการเปิดวาทกรรมสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ ความเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าเราอาจจะต้องใช้ “กระบวนทัศน์ใหม่” ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจหลักสูตรด้วยการใช้หลักสูตร แทน “กระบวนทัศน์เดิม” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรเท่านั้น

การฝันให้ไกล และไปให้ถึง “การสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้” ด้วย “มือ” ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนทุกฝ่าย คงเสี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรวมตัวและรวมใจกันเพื่อที่จะ “สร้าง” ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ โดยอาศัยการวิจัยทางหลักสูตรและการสอนในการสร้างและทดสอบทฤษฎี หากวาทกรรมและกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรชุดเดิม ยังคง “ทรงอำนาจ” ทั้งในเชิงทฤษฎี และปฏิบัติ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตร และทฤษฎีหลักสูตร คงยากที่จะมีพื้นที่ที่ยั่งยืน และแน่นอนว่าการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หรือหลักสูตรฉบับใดก็ตามไปใช้ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร และบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาของชาติ ก็คงยากที่จะเกิดขึ้นได้ทั่วทั้งแผ่นดินไทย อย่างไรก็ตาม “ความรู้คืออำนาจ” ผู้อ่านคือผู้ที่จะร่วมกันสร้างทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้ให้เป็นจริงได้

References

- Beauchamp, George A. (1975). *Curriculum Theory* (3rd ed.). Wilmette, Illinois: F.E. Peacock.
- Beauchamp, George A. (1981). *Curriculum Theory* (4th ed.). Illinois: F.E. Peacock.
- Buasri, T. (1999). *Curriculum Theory, Curriculum Design and Development* (2nd ed.). Bangkok: Pattanasuksa. (in Thai)
- Buosonte, R. (2006). *Naresuan Evaluation: Theory, Model and Approach Evaluation* (2nd ed.). Nakhonsawan: Rimping Publishing. (in Thai)

- Buosonte, R. (2012). *Direction and Area of Evaluation* (3rd ed.). Nakhonsawan: Rimping Publishing. (in Thai)
- Bureau of Academic Affairs and Educational Standard, Office of the Basic Education. (2009). *Commission Guidelines for Curriculum Administration as Determined by Core Curriculum of National Basic Education B.E. 2551*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand Publishing. (in Thai)
- Dissara, W. (1992). *Curriculum and Instruction Development*. Bangkok: Suviriyasan. (in Thai)
- Fawcett, J., & Downs, F.S. (1986). *The Relationships of Theory and Research*. Connecticut: ACC.
- Kanjanawasee, S. (2004). *Evaluation Theory*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Khaemmani, T. (2011). *Instruction Science: Knowledge for Efficiency Learning Process* (14th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Pinar, W.F. (2004). *What Is Curriculum Theory?* Mahwah, New Jersey, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Royal Institute of Thailand. (2012). *Royal Institute Dictionary of Education*. Bangkok: Royal Institute of Thailand. (in Thai)
- Royal Institute of Thailand. (2015). *Royal Institute Contemporary Dictionary of Education*. Bangkok: Royal Institute of Thailand. (in Thai)
- Srisa-ard, B. (2003). *Curriculum Development and Research*. Bangkok: Suviriyasan. (in Thai)
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- The Partnership for 21st Century Learning. (2015). *Framework for 21st Century Learning*. Retrieved December 5, 2016, from http://www.p21.org/storage/documents/docs/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015.pdf
- Thongthaw, S. (2008). The Development of Curriculum Theories and Conceptual Framework for the Development of Innovation in Alternative Curriculum. *Journal Education Naresuan University*, 10(3), 111-143. (in Thai)
- Tongaht, C. (2012). *Curriculum Theory: The Development of the Conceptual Framework*. Retrieved January, 16, 2016, from <http://thailanguageinstruction.wordpress.com> (in Thai)
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Utranand, S. (1987). *Curriculum Theory*. Bangkok: Mitrasiem Publishing. (in Thai)